

**Recenzja pracy doktorskiej oraz dorobku artystycznego mgr Tytusa Szabelskiego
sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuk plastycznych
w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne, wszczętym przez
Radę Wydziału Komunikacji Multimedialnej Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu**

I. Dane personalne, edukacja

Tytus Szabelski urodził się w 1991 roku. Jest absolwentem dziennikarstwa i komunikacji społecznej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz fotografii na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu (dyplom w 2016 roku). Po obronie dyplomu magisterskiego Tytus Szabelski rozpoczął Interdyscyplinarne Studia Doktoranckie na macierzystej uczelni. W roku 2018 Rada Wydziału Komunikacji Multimedialnej Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu wszczęła przewód doktorski mgr Tytusa Szabelskiego. Na promotora doktoratu wyznaczono prof. Piotra Kurkę.

II. Dorobek artystyczny

Tytus Szabelski jest multimedialnym artystą wizualnym. Jest artystą bardzo aktywnym. Pomimo młodego wieku jego dorobek jest imponujący. Jest autorem sześciu wystaw indywidualnych:

- Sznur, Biennale Warszawa, 2021
- AMZN, Galeria Miejska Arsenał, Poznań, 2021
- Park 1963–2019, Malta Festival, Poznań (wystawa jako Kolektyw Czyn Społeczny – Katarzyna Różniak & Tytus Szabelski), 2019
- Propozycja pomnika, ArtBox, Warszawa, 2017
- Formy niemożliwe, Galeria Miłość, Toruń, 2016
- Rekonstrukcja, Galeria Sztuki Wozownia, Toruń, 2015

W latach 2012-2021 brał udział w ponad trzydziestu wystawach zbiorowych:

- Mapping Along. Recording Margins of Conflict, wystawa zbiorowa w galerii Kunstraum Kreuzberg/Bethanien, Berlin;
- Powaga sytuacji, wystawa zbiorowa, Miesiąc Fotografii w Krakowie [wystawa odwołana ze względu na cenzurę dokonaną przez dyrekcję Cricoteki: muzeum Tadeusza Kantora];
- Notes on Space, wystawa zbiorowa (kurator), Fotofestiwal, Łódź (w ramach projektu Parallel: European Photo-Based Platform);

- WRO Biennale 2021, Wrocław (wystawa zaplanowana na listopad/grudzień 2021);
- Nasza bomba jest kwiatem, wystawa zbiorowa, IP Studio, Wrocław;
- Gospodarstwa bez ziemi, wystawa zbiorowa (kurator), w ramach festiwalu Nowe Ciepło, Nowe Miasto Lubawskie
- AMZN, wystawa performatywna z udziałem Piotra Bujaka, Irenki Kalickiej i Jana Płatka, Miesiąc Fotografii w Krakowie;
- XI festiwal sztuki w przestrzeni publicznej Open City, Lublin;
- Życie w wyobraźni, wystawa zbiorowa, Galeria Sztuki Wozownia, Toruń;
- Teserówka, wystawa zbiorowa, dom Stanisława i Ireny Teisseyre'ów, Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu;
- Skala przemian, Malta Festival, Poznań;
- Szczurołap, wystawa zbiorowa, Muzeum Współczesne Wrocław;
- Po końcu fotografii, Państwowa Galeria Sztuki, Sopot;
- New Visegrad Photography, wystawa zbiorowa, Instytut Polski w Budapeszcie;
- Ciężka ziemia, wystawa zbiorowa (kurator), w ramach festiwalu Nowe Ciepło, Nowe Miasto Lubawskie;
- IX Biennale Sztuki Młodych Rybie Oko, Bałtycka Galeria Sztuki Współczesnej, Ustka/Słupsk;
- Produkcja żywności, wystawa zbiorowa w ramach festiwalu Nowe Ciepło, Nowe Miasto Lubawskie;
- XV Przegląd Sztuki „Survival”: Rozwarstwienie, audytorium Wydziału Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego;
- Hygienists, wystawa zbiorowa artystów Galerii Miłość na niezależnych targach sztuki Supermarket Independent Art Fair, Sztokholm;
- A Process 2.0, uczestnik wystawy performatywnej kolektynu Der Greif, Miesiąc Fotografii w Krakowie;
- OFF libris, zbiorowa wystawa publikacji fotograficznych, OFF festival, Bratysława;
- PhotoBook Market, zbiorowa wystawa publikacji fotograficznych, Encontros da Imagem, Braga;
- Budowa systemem gospodarczym, wystawa zbiorowa w ramach festiwalu Nowe Ciepło, Nowe Miasto Lubawskie;
- Obserwatorium Miejskie: Granice, wystawa zbiorowa, Galeria Miłość, Toruń;
- Festiwal Architektury i Wzornictwa TORMIAR, Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”, Toruń;
- Przełom/Breakthrough / Architektura w Polsce po 1989, Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”, Toruń;
- Żywy nośnik protestacyjny, performans w ramach wydarzenia Sztuka na giełdzie: Wojna polsko-polska, Lublin;

- Plastyka Toruńska. Architektura wewnątrz 1945–2000, Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”, Toruń;
- Międzynarodowy Festiwal Fotografii Młodych, Jarosław.

Był uczestnikiem następujących programów artystycznych i rezydencyjnych:

- Rezydencja w ramach Funduszu Wyszehradzkiego, galeria Trafó, Budapeszt, 2021
- Rezydencja w galerii ISSP, Ryga, 2020
- Uczestnik programu rezydencyjnego Biennale Warszawa, 2020
- Uczestnik programu Parallel – European Photo Based Platform, 2020

Dwukrotnie był laureatem stypendium miasta Torunia w dziedzinie kultury (2012 i 2016), laureatem stypendium pamięci Konrada Pustoły (2017). Był finalistą ogólnopolskich i międzynarodowych konkursów na najlepszy dyplom artystyczny (Najlepsze dyplomy ASP 2016 w Gdańsku, StartPoint Prize 2016 w Galerii Narodowej w Pradze, 36. konkurs im. Marii Dokowicz w Poznaniu). Był redaktorem magazynu o współczesnej fotografii Magenta. Publikuje w internetowym wydaniu magazynów SZUM i BLOK.

Tytus Szabelski bardzo wyraźnie zaznaczył już swoją obecność wśród artystów swojego pokolenia. Stało się to moim zdaniem nie tylko za sprawą jego dużej aktywności, ale też ze względu na oryginalność postawy artystycznej. Myślę że kluczem pozwalającym zrozumieć specyfikę tej postawy jest pierwszy etap edukacji akademickiej Tytusa Szabelskiego, czyli studia z zakresu dziennikarstwa i komunikacji społecznej na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, oraz jego późniejsza dziennikarska praktyka. Te doświadczenia pozwoliły Tytusowi Szabelskiemu jako artyście, na unikalne i bardzo efektywne wykorzystanie narzędzi i strategii dziennikarskich w praktyce artystycznej. Wspomniana oryginalność artystycznej postawy Tytusa Szabelskiego charakteryzuje się dociekliwością i wnikliwością w docieraniu do faktów, ujmowaniem swoich artystycznych wypowiedzi w rzetelnie nakreślone konteksty kulturowe, społeczne, historyczne, polityczne czy ekonomiczne (często spletające się ze sobą). Formalny minimalizm realizacji Szabelskiego poprzedzony jest zazwyczaj dogłębnym badaniem tematu. Fizyczne artefakty niosą więc w aranżacjach Szabelskiego znacząco wyższy od przeciętnego ładunek informacji. Czasem wręcz są ujętą w adekwatną formę dokumentacją. Tematem realizacji Tytusa Szabelskiego jest często szeroko rozumiana tożsamość miejsca. Czasem jest to pojedynczy budynek, czasem większe założenie architektoniczne lub urbanistyczne. Architektura jest oczywiście postrzegana przez Szabelskiego jako fizyczna emanacja idei. A ponieważ na ogół są to idee modernizacyjne, to artystyczna analiza Szabelskiego polega na refleksji związanej z możliwością bądź niemożnością materializowania (bądź trwania już zmaterializowanych) utopii w konkretnym środowiskowym kontekście. Innym tematem pojawiającym się w obszarze zainteresowań Szabelskiego są

polityczno-ekonomiczno-społeczne procesy. Tu znowu, narzędzia i warsztat dziennikarski pomagają mu w rzetelnym zgłębieniu tematu, a specyfika praktyki artystycznej pozwala na rozwinięcie spekulatywnej refleksji, zaczynającej się często od pytania „A co by było gdyby...?” W tej unikalnej postawie Szabelskiego jest głęboki sens, zwłaszcza w kontekście wyzwań współczesności, w której dziejące się bezprecedensowe makro procesy konfrontują nas wszystkich z pytaniami o przyszłość, na które nikt nie zna odpowiedzi. Artystyczne realizacje Szabelskiego są w tym sensie ćwiczeniami w myśleniu o współczesnych i przyszłych uwarunkowaniach. Jest szansa, że odbiorca, który wczyta się w prace Szabelskiego i podejmie uwypuklone przez niego wątki, będzie trochę mniej zaskoczony tym co nadejdzie. O oryginalności i dojrzałości postawy artystycznej Tytusa Szabelskiego świadczy traktowanie przez niego sztuki jako narzędzia (jednego z wielu), które może wspomagać przemiany społeczne. Szabelski nie jest ani naiwny, nie jest też artystą-megalomanem - zdaje sobie sprawę, że tego rodzaju użyteczność sztuki jest możliwa pod warunkiem, że odślania ona mechanizmy procesów określających kształt współczesnego świata.

Bardzo istotnym elementem twórczości Szabelskiego, obecnym w niemal każdej realizacji, jest refleksja związana z medium. Jest to szczególnie zrozumiałe w sytuacji artysty, który bardziej zainteresowany jest demitologizowaniem rzeczywistości niż jej kreowaniem. Nawet w pracach odnoszących się do narodowej tożsamości czy społecznego niezadowolenia, którego medium jest uliczna manifestacja, Szabelski zwraca uwagę na „interfejs” protestu, czyli transparent. Inaczej niż w akcjach sprzed lat Leszka Przyjemskiego, transparenty Szabelskiego są pustym polem. Nie są też one jak u Przyjemskiego desperacką walką o autonomię jednostki w formie ironicznej gry z systemem. Transparenty Szabelskiego stają się katalizatorem społecznych pragnień, przekonań i frustracji. Sama ironia też nie jest Szabelskiemu obca, czego potwierdzeniem jest praca *Sto lat, propozycja nowej flagi Polski*, gdzie flaga, czyli jeden z „interfejsów” narodowej tożsamości przedstawiona jest jako nieskalany, biały prostokąt płótna.

III. Praca doktorska

W pracy doktorskiej Tytusa Szabelskiego nie istnieje hierarchia ważności między częścią teoretyczną i praktyczną, tworzą one komplementarną całość, choć każda z nich może być również bez szkody czytana osobno. Znakomita praca pisemna, daje bardzo szeroki kontekst dla studium pojedynczego przypadku, którego tematem jest część praktyczna. O swej rozprawie doktorant pisze:

„ (...) praca doktorska *Krajobraz postcyfrowy: między materią a metaforą* skupia się na przedstawieniu paradygmatu „postcyfrowego” w kontekście związków współczesnych technologii cyfrowego przetwarzania danych (na których opiera się działanie urzędów elektronicznych) z materialnym krajobrazem planety oraz krajobrazem rozumianym w sposób metaforyczny.”

We wstępnej części pracy Tytus Szabelski bardzo rzetelnie referuje skomplikowaną historię definiowania postcyfrowości i postinternetu, przy czym dla niego najistotniejsza jest funkcjonalność postcyfrowości jako punktu wyjścia do dalszej, istotniejszej refleksji. Jak sam pisze:

„(...) Odwołując się do „geologii mediów” fińskiego reoretyka Jussi Parikki przedstawiam „postcyfrowość” jako narzędzie umożliwiające dostrzeżenie istotnych związków między materią czy zasobami kopalnymi wydobywanymi z ziemi a technologią cyfrową.”

W kolejnych rozdziałach swej dysertacji Szabelski opisuje bardzo ściśle korelacje między cyfrową rzeczywistością a materialnym kształtem rzeczywistości w której żyjemy, włączając w to również relacje i zależności ekonomiczne, społeczne, czy polityczne. Przedstawia też przykłady artystów, którzy poruszali te kwestie w swej twórczości. Bardzo ciekawe są analogie między infrastrukturą przemysłowo-energetyczną funkcjonującą od dekad, a tą która zapewnia funkcjonowanie cyfrowej rzeczywistości. Analogie te znajdują też swe odbicie w refleksji artystycznej sztuki lat 60-tych i 70-tych w relacji do sztuki artystów współczesnych wybranych przez Szabelskiego. Wnioski nie są optymistyczne - pomimo ogromnej skali wpływu na realność, niematerialność rzeczywistości cyfrowej pozostaje bardzo silnym mitem. Wzmocniony aurą nowoczesności, mit ten powoduje zatarcie prawdziwego obrazu, w którym nowoczesne technologie powtarzają i wzmacniają stare linie podziałów ekonomicznych, politycznych i kulturowych. Jednocześnie generują nowe zagrożenia, zarówno ekologiczne jak i społeczne, związane z niespotykaną wcześniej skalą inwigilacji i kontroli.

Świetnie opracowana i napisana teoretyczna praca Tytusa Szabelskiego ze względu na aktualność i wagę tematu zasługuje na szczególne uznanie.

Podobnie jest z pracą praktyczną. Artystyczna część pracy doktorskiej Tytusa Szabelskiego, to element rozbudowanego projektu AMZN, nad którym pracę rozpoczął on w 2018 roku. Firma Amazon, jako obiekt analizy, w kontekście przedstawionych w dysertacji zagadnień, wydaje się bardzo trafnym wyborem. Globalna korporacja, z nienasyconym apetytem na wzrost, słynie ze swej bezwzględności w dążeniu do celu. Bezwzględność jest tym bardziej niepokojąca, ponieważ nikt nie wie co tak naprawdę jest tym celem. Konflikt między wyśrubowanymi normami a ludzką wydajnością jest tak stary jak kapitalizm, ale wydaje się że dopiero dziś, kiedy zaawansowane algorytmy są w stanie w oparciu o konkretne parametry opracować logistykę matematycznie idealną, czynnik ludzki staje się w oczywisty sposób najsłabszym ogniwem układanki, i jako taki poddawany jest największej presji. Cytowany przez Szabelskiego szef Amazona, Jeff Bezos, zachwyca się faktem, że klienci jego firmy są wiecznie niezadowoleni, bo ich niezadowolenie jest paliwem wzrostu Amazona. Jednak przejawy niezadowolenia pracowników Amazona, nie są już

akceptowane. Szabelski, którego interesuje relacja pozornej niematerialności technologii cyfrowych do realnego świata, słusznie znajduje w Amazonie przykład giganta, który bardzo dba o wizerunek hiper-nowoczesnej firmy, a jednocześnie zdaje się skrywać swą materialność. Zdjęcia Szabelskiego, przedstawiające centra logistyczne Amazona rozlokowane w Polsce, pokazują gigantyczne obiekty, które w proporcjach są ekstremalnie rozciągnięte w poziomie. Dodatkowo, efekt ten wzmocniony jest optycznie, przeciągniętymi przez całą szerokość fasady poziomymi liniami. Gigantyczne centra przeładunkowe przestają być horyzontalne, one po prostu stają się horyzontem, czyli znikają. Trudniej jest w tej sytuacji uwierzyć w realność dotkliwych warunków pracy wewnątrz tych widmowych obiektów. Wizerunkowo akcent zdaje się być przesunięty przez Jeffa Bezosa na spektakl o tym razem maksymalnie pionowym ukierunkowaniu, czyli na podbój kosmosu. To jest spektakl, który ma być widoczny i skupiać uwagę mediów. Znamienne jest, że podbój kosmosu, który jako spektakl był niegdyś zarezerwowany dla światowych politycznych mocarstw, jest dziś medialnie zdominowany przez trzech panów, szefów gigantycznych korporacji. Falliczne kształty ich rakiet stają się freudowsko-groteskowe. A jednak błędnie przy nich nawet konkurencja amerykańskich i chińskich łazików wiercących kolejne dziurki w marsjańskim gruncie. Formalnie praca artystyczna Tytusa Szabelskiego to Kindle, oryginalny czytnik e-booków Amazona. W kontekście „geologii mediów”, fakt że jest to kupiony z drugiej ręki, używany czytnik, jest świetną decyzją autora. Istotą zamysłu i siłą artystycznego gestu Tytusa Szabelskiego jest wgranie na firmowy czytnik, krytycznego wobec tej firmy materiału, przy czym krytyka nie ma tu wymiaru opinii, lecz wynika wprost ze zgromadzonych i zredagowanych przez autora faktów. Zbierana przez Szabelskiego dokumentacja protestów polskich pracowników Amazona, fragmenty dokumentów patentowych składanych przez korporację, w których uderza skala kontroli „czynnika ludzkiego”, a także część perforowanych przez Szabelskiego w studiu zautomatyzowanych zachowań pracownika, stanowią wizualną mieszankę publikacji. Aby zweryfikować informacje i doświadczyć rzeczywistości centrum logistycznego Amazona, Szabelski zatrudnił się w jednym z magazynów, jednocześnie zdając sobie sprawę, że krótkotrwałe zatrudnienie daje ograniczony obraz rzeczywistości. Ponownie, świetnie opanowany warsztat reportera pozwolił Szabelskiemu na opracowanie tekstu, który spełniając wszelkie wymogi gatunku staje się przez to artystycznie narzędziem o dużym potencjale skuteczności. Ponownie też, Szabelski wykazuje się w swej pracy dużą świadomością medium, przez co jego e-book, nawet oglądany i czytany na ekranie laptopa, odsyła w swej sugestywności do haptyczności ekranu Kindla, w ustawieniu kontrastu i nasycenia obrazu idealnie imituje też specyfikę interfejsu e-ink.

Zarówno materiał wizualny, jak i treść e-booka są wynikiem i podsumowaniem kilkuletniej pracy autora. Podobnie jak dysertacja, tak i część artystyczna, ze względu na aktualność i wagę tematu zasługuje na szczególne uznanie. Możliwe, że determinacja działającego w pojedynkę artysty ma paradoksalnie większą siłę niż działania większych podmiotów. Przykładem może być tu książka Jessici Bruder, *Nomadland*, w której opisany jest między innymi „fenomen” uruchomionego przez

Amazon programu *Camperforce*, w ramach którego, żyjący w camperach na obrzeżach amerykańskiego społeczeństwa „nowi nomadzi”, są zatrudniani w szczybie sezonu przedświątecznego jako dodatkowa siła robocza. Są to najczęściej osoby w wieku 60+. Jessica Bruder opisując warunki pracy w centrach logistycznych Amazona, wspomina o dozownikach z darmowymi lekami przeciwbólowymi. Bez nich wielu starszych wiekiem pracowników nie jest w stanie dotrzeć do końca zmiany. W obsypanym oscarami i innymi nagrodami filmie, który powstał na podstawie książki, nie pojawiają się tego rodzaju detale. W filmie praca przedstawiona w Amazonie jest ciężka. Tak samo ciężka jak jesienny zbiór buraków w Minnesocie. Pozornie niewinne przemilczenia w popularnych przekazach pozwalają utrzymać nieprawdziwy, czy wręcz infantylny obraz rzeczywistości. W tych warunkach możliwa jest audycja radiowa rozpoczynająca się słowami cytowanymi w książce J. Bruder: „Święty Mikołaj potrzebuje elfów, Amazon potrzebuje dodatkowych pracowników!”

Być może efekt pracy Tytusa Szabelskiego ma małą szansę na szeroką światową dystrybucję, ale jego znaczenie jest ogromne. Wystarczyłoby aby świetnie przygotowana pod względem formalnym i merytorycznym publikacja Szabelskiego stała się częścią fabrycznych ustawień każdego czytnika Kindle, a rzeczywistość bez wątpienia uległaby zmianie.

IV. Konkluzja

Uwzględniając dotychczasowy dorobek artystyczny, oraz oryginalny wkład w rozwój sztuki, przedstawionej przez mgr Tytusa Szabelskiego pracy doktorskiej, z pełnym przekonaniem popieram nadanie mu stopnia doktora sztuki, w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie artystycznej: sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki, w przewodzie wszczętym przez Radę Wydziału Komunikacji Multimedialnej Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu.

Andrzej Tolis